

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีผู้คนอาศัยอยู่ในรูปแบบชุมชนหลายพันปีผ่านมาแล้ว สภาพของสังคมได้พัฒนามาเป็นขั้นตอนตลอดเวลา ทำให้มีศิลปกรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ตลอดทั้งกรรมวิธีการสร้างภาพจิตรกรรมไทยแบบ โบราณและงานศิลปะทุกประเภทมีกรรมวิธีการสร้างสรรค์เฉพาะตามแนวความนิยมของแต่ละยุคสมัย กรรมวิธีนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเทคนิค หรือการสร้างสรรค์ของสกุลช่างที่สืบทอดต่อ ๆ มา โดยเฉพาะจิตรกรรมไทยนั้นมีกรรมวิธีการสร้างแตกต่างไปจากศิลปะแขนงอื่น เพราะวัสดุอุปกรณ์และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีย่อมมีความสำคัญทำให้จิตรกรรมมีความแตกต่างและมีลักษณะเฉพาะตัว

การสร้างภาพจิตรกรรมไทยแต่โบราณ นิยมเขียนหรือวาดไว้บนฝาผนังอาคารเป็นส่วนใหญ่ ฝาผนังอาคารนี้ส่วนใหญ่เป็นผนังก่ออิฐฉาบด้วยปูน ดังนั้นกรรมวิธีการวาดภาพบนฝาผนังย่อมมีความแตกต่างไปจากการวาดบนวัสดุอื่น ความแตกต่างนี้เห็นได้จากการเตรียมพื้นก่อนการวาดภาพการใช้สีและอุปกรณ์ในการเขียนภาพ กรรมวิธีการสร้างภาพจิตรกรรมไทยที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นกรรมวิธีที่ช่างเคยยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งในปัจจุบันนี้วัสดุอุปกรณ์และกรรมวิธีต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัยตามความเหมาะสม

จิตรกรรมไทยเป็นวิจิตรศิลป์อย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ซึ่งมีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า เรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ เช่น การแต่งกาย ตลอดจนงานการเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ และสาระอื่น ๆ ที่ประกอบเป็นจิตรกรรมไทย งานจิตรกรรมให้ความรู้สึกในความงาม เสริมสร้างสุนทรียภาพขึ้นในจิตใจของมวลมนุษยชาติได้ทั่วไป วิวัฒนาการของจิตรกรรมไทยแบ่งออกตามลักษณะรูปแบบทางศิลปกรรมซึ่งปรากฏในปัจจุบันเด่นชัด

จิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นภาพประเพณีและศิลปะที่มีความประณีตสวยงามแสดงถึงลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่สร้างสรรค์สืบต่อกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ลักษณะรูปแบบประจำชาติซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากศิลปะของชาติอื่นจิตรกรรมไทยประเพณีนิยมเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตพุทธประวัติเทศาภิบาลไตรภูมิ คัมภีร์วรรณกรรมทางศาสนา ซึ่งเขียนบนฝาผนังภายในอาคารที่เนื่องในพุทธศาสนา และอาคารที่เนื่องด้วยบุคคลชั้นสูงคือ พระอุโบสถวิหารพระที่นั่งบนแผ่นดิน บนกระดาน เช่นเดียวกับตามวิธีของช่างเขียนไทยแต่โบราณซึ่งเรียกว่า ภาพพระบฏ (สมชาติ มณีโชติ. 2529)

ลักษณะจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นศิลปะแบบอุดมคติ (Idealistic Art) ผนวกกับเรื่องราวที่กึ่งลึกลับมหัศจรรย์ (Mythology) ลักษณะดังกล่าวมีลักษณะเช่นเดียวกับงานจิตรกรรมในประเทศแถบตะวันออกหลาย ๆ ประเทศ เช่น อินเดีย ลังกา จีน และญี่ปุ่น เป็นต้น รูปแบบลักษณะภาพในจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏใน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งจิตรกรหรือช่างเขียนของ ได้ออกแบบไว้เป็นรูปแบบอุดมคติที่ แสดงออกทางความคิดให้สัมพันธ์กับเรื่องราว และความสัมพันธ์ของภาพ เช่น รูปเทวดา นางฟ้า กษัตริย์ นางพญา นางรำหรือนางระบำ จะมีลักษณะลีลาอ่อนช้อย แสดงอารมณ์ความรู้สึกปีติยินดี ถ้าเป็นรูปยักษ์รูปมาร ก็จะแสดงออกด้วยใบหน้าท่าทางที่แข็งขัน ลักษณะท่าทางที่แสดงยาม ถึงโลกก็จะแสดงในภาพของพญาวานรและเหล่าวานร สำหรับภาพพวกชาวบ้านก็จะเห็นความรู้สึก ที่ตลกขบขัน สนุกสนานเรีงรำ หรือเสีร่าเสียใจแสดงออกทางใบหน้า สำหรับภาพที่ต้องการ แสดงออกถึงธรรมชาติช่างเขียนก็จะแสดงออกในภาพของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งจิตรกรรมไทยนี้ จิตรกรได้ถ่ายทอดอารมณ์สอดแทรกความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง อันเป็นเอกลักษณ์ของจิตรกรรมฝา ผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม ทำให้ผู้วิจัยได้มีความสนใจที่จะศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัด ซึ่งเป็นเรื่องราวของวรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนา และยังเป็นการศึกษาเชิงผลงานสถาปัตยกรรม ซึ่งมีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ และยังเป็น แนวทางให้กับผู้ที่สนใจในการศึกษาด้านนี้ต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของวรรณกรรมที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังวัด

ในจังหวัดมหาสารคาม

3. เพื่อศึกษามูลเหตุ การเกิดภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมือง

ในจังหวัดมหาสารคาม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้มีข้อมูลและข้อสนเทศเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏใน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. ทำให้ทราบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวรรณกรรมที่ปรากฏในภาพ จิตรกรรมฝาผนังวัด ในจังหวัดมหาสารคาม
3. ทำให้ทราบเกี่ยวกับมูลเหตุ การเกิดภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ ปรากฏในอำเภอเมือง ในจังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีขอบเขตดังนี้

1. การรวบรวมภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในวัดเขต อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
  - 1.1 รายชื่อวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
  - 1.2 รวบรวมภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในวัดเขต อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. ศึกษาความสัมพันธ์ของวรรณกรรมที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังวัด ในจังหวัดมหาสารคาม
  - 2.1 ความสำคัญของจิตรกรรม
  - 2.2 ที่มาของจิตรกรรมฝาผนัง
3. ศึกษามูลเหตุการเกิดภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมือง ในจังหวัดมหาสารคาม
  - 3.1 ที่มาของภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

วิธีการดำเนินงานของการศึกษาค้นคว้า

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล
  - 1.1 รวบรวมภาพจิตรกรรมฝาผนังวัด
  - 1.2 แยกที่มาของจิตรกรรมฝาผนังวัด
  - 1.3 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพจิตรกรรมฝาผนังวัด
2. ขั้นศึกษาค้นคว้า
  - 2.1 ศึกษาความสัมพันธ์ของวรรณกรรมที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังวัด ในจังหวัดมหาสารคาม
  - 2.2 ศึกษามูลเหตุ การเกิดภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดที่ปรากฏในอำเภอเมือง ในจังหวัดมหาสารคาม
3. ขั้นสรุป อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาพจิตรกรรมฝาผนัง หมายถึง ภาพที่มีลักษณะการถ่ายทอดเรื่องราวที่ต้องการแสดงบนพื้นผิวระนาบ โดยใช้วัสดุประเภทสีในฝาผนังวัด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. วัด หมายถึง วัดที่จดทะเบียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
3. จิตรกรรมฝาผนังวัด หมายถึง ภาพที่เขียนบนฝาผนังวัด ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY